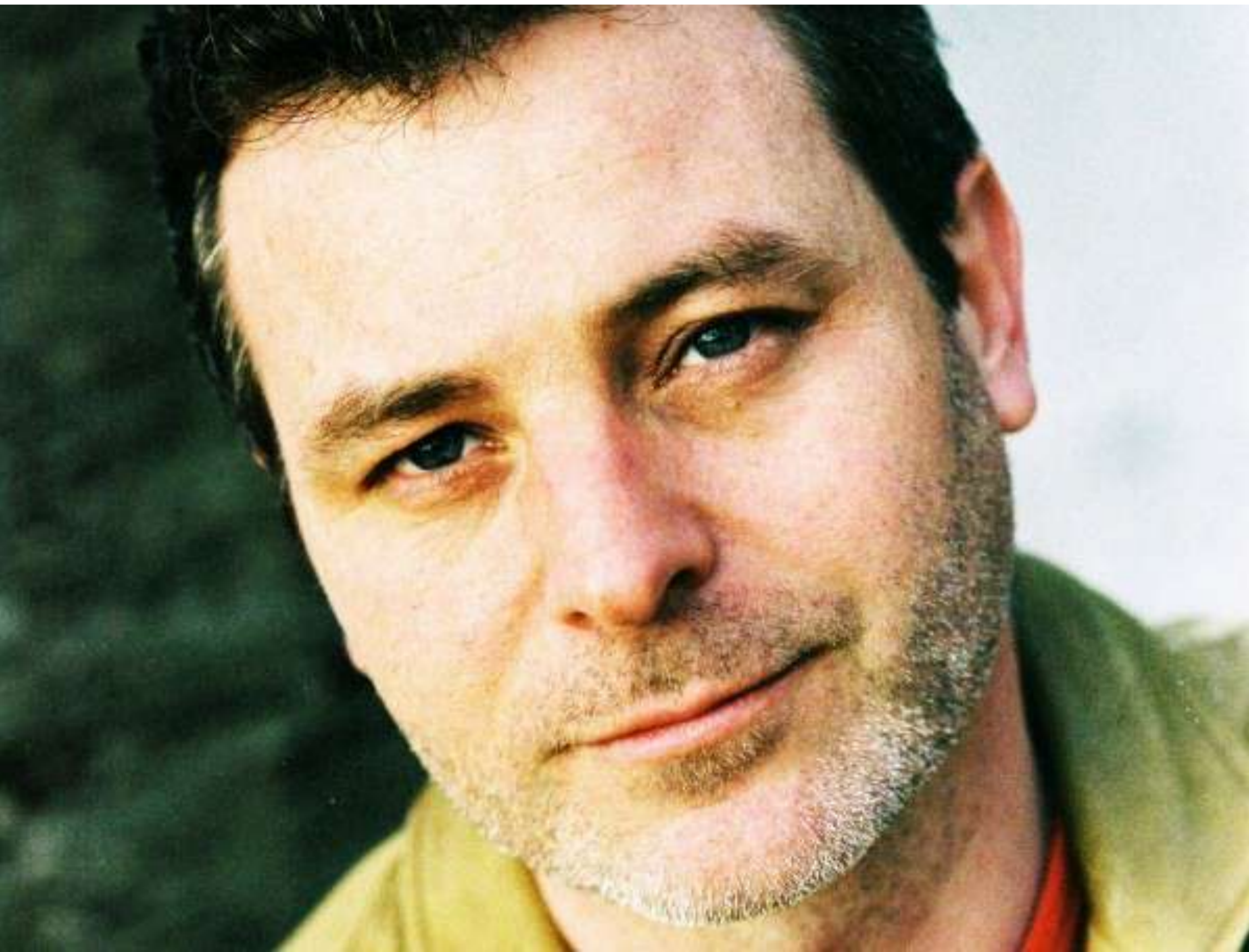

Bojan Jablanovec, umetniški vodja Vie Negative in režiser, 3. 1. 2012

Kaj in zakaj uprizarjati

23. novembra 2012 Via Negativa praznuje 10-letnico delovanja. Mala inventura.

»Kaj in Zakaj uprizarjati« je vprašanje, ki si ga je z vsako novo predstavo treba postaviti na novo. Kot da si ga postavljaš prvič, čeprav si nanj odgovoril že stotič. To igro je treba igrati do onemoglosti. In prav v tem tiči največja težava uprizarjanja.

Če začneš vztrajati pri nekem odgovoru, zagovoru, prepričanju, metodi, konceptu ..., si v pasti. Oder začneš uporabljati kot azil, zatočišče, v katerem si dovoliš samega sebe metati na finto in s predstavo takrat mečeš na finto tudi svojo publiko. Obstaja publika, ki uživa tudi v tem. Veliko jih prihaja v gledališče kot v zatočišče, v katerem se ni potrebno spraševati, kaj in zakaj. In zato je veliko takšnih predstav. In potem je še več takšne publike. In potem je še več takšnih predstav. In potem gledališče postane nekaj prežvečenega, zastarelega, dolgočasnega ...

Z vsako predstavo se je zato »Kaj in Zakaj« treba spraševati tako dolgo, dokler ne izčrpaš prav vsega smisla, dokler ne izprazniš vse racionalne, konceptualne, ideološke navlake – dokler ti ne ostane samo še bazični zven odra. V tem je smisel delanja predstave. Šele takrat, ko začutimo, da se dotikamo nečesa, česar ni več mogoče racionalizirati, in ko se nam ni treba več pretvarjati, da razumemo nekaj, česar ne razumemo, postanemo resnični. Vendar to ni nekakšno iracionalno srfanje, brezciljno improviziranje, čustveno osvobajanje ali kaj podobnega. Nasprotno. Če želiš zasesti prostor izza razuma, moraš najprej skozi številne filtre razumevanja. To je gosta mreža stereotipov, predsodkov, konvencij, predvidevanj in pričakovanj, kontekstov, paradoksov ... Gre za strogo razumski proces. Zadnji filter, skozi katerega potuje pogled, pa je oder. Vendar samo filter. Kvečjemu leča. Povečava vprašanja »Kaj in Zakaj«. Oder je situacija izostrene pozornosti: pripravljeni smo videti, česar ni mogoče pokazati. Tihi dogovor med nami, ki kažemo, in vami, ki gledate, je: vemo, da je to, kar je med nami, tukaj samo zato, da bi odprlo prostor tistemu, kar se skriva za nami. Vprašanje »Kaj in Zakaj« nenehno visi med nami.

Projekt Via Negativa je nastal iz potrebe po preverjanju smisla, pomena in razlogov za obstoj gledališča danes ter iz prepričanja, da rezultat umetniškega ustvarjanja v temelju določa način (postopek, metoda) njegove produkcije. Kajti na vprašanje »Kaj in Zakaj uprizarjati« je mogoče odgovoriti samo s tem, kako to počneš. Gre za etiko ustvarjanja. »Kaj in Zakaj (glede česarkoli)« je v bistvu nemogoče vprašanje o smislu. Vsi vemo, da ni odgovora. Vsi vemo, da si ga nekdo mora postavljati. Vsi vemo, da je to nesmiselno, vendar nujno početje. To je privilegij in edini smisel odra.

Že od samega začetka je bil pglavitni cilj Vie Negative razviti postopek, ki izvajalcu (ki stoji na odru) omogoči, da na vprašanje »Kaj in Zakaj« odgovarja s svojo izjavo, s svojim telesom in s svojim smislom.

Bazično ustvarjalno polje postane performativni »jaz tukaj in zdaj«: moja zgodba, moj odnos, moje telo, moja situacija, moja gesta, moje stališče, moj konflikt, moja jeza ... Izvajalec se (v svojem imenu in zase) bori za pravico biti na odru, prevzame odgovornost za izrečeno in storjeno, režiser prevzame nadzor za dosledno izvajanje postopkov, odgovornost za njegove učinke, za kontekst in strukturiranje dogodka ... Ustvarjalno polje je strogo zamejeno: redukcija na bazične scenske elemente (via negativa), gledališče kot medij komunikacije in ne estetizacije. Osredotočimo se na razmerje med izvajalcem in gledalcem (med tem, kar se kaže, in tem, kar se vidi – kar je temelj gledališke komunikacije) in na vprašanje realnega v tem odnosu (kar je temeljna značilnost žive gledališke situacije).

Inventura učinkov je naslednja:

2002 – *Izhodišča točka: Jeza* (Moderna galerija Ljubljana). »Serija ontoloških gledaliških in eksistencialnih vprašanj je izrečena gledališko artikulirano, razločno in nedvoumno ...« (**Blaž Lukan**: Kdo igra mojo vlogo. Delo, Ljubljana, 29. 11. 2002);

2003 – *Še* (Gledališče Glej). »Projekt vnese absolutno svežino v stvarnost takoimenovanih 'varnih' kreativnih pristopov. Ker hierarhije med gledališčem kot 'tekstom' in naziranjem 'gledališča kot gledališče' ne zna več misliti. Izvirno.« (**Primož Jesenko**: Lucidna norost s stališčem. Delo, Ljubljana, 2. 12. 2003);

2004 – *Incasso* (Gledališče Glej). »Incasso ima veliko opraviti s spremenjenim kontekstom življenja v razmerju do kapitalistične proizvodnje in dela, komunikacije in uprizoritvenih politik ter naposled tudi do zgodovine gledališča in njegovega najbolj političnega, četudi marginaliziranega jedra – umetnosti performansa.« (**Marina Gržinić**: Reartikulacija zgodovine performansa. Maska, Ljubljana, XX/92–93, poletje 2005);

2005 – *Bi ne bi* (SEM Ljubljana). »Bi ne bi ne izpolnjuje pričakovanj 'klasičnega' gledališkega gledalca, saj mu nalaga odgovornost za izvedbo tega premišljeno strukturiranega odprtega dela, obenem pa mu omogoča izjemno izkušnjo, da na svoji koži občuti tudi temeljna vprašanja uprizoritvenih umetnosti.« (**Barbara Orel**: Obrazi pohote. Dnevnik, Ljubljana, 27. 12. 2005);

2006 – *Viva Verdi* (Festival Eurokaz in HNK Zagreb). »Via Negativa je popolnoma upravičila svoj nastop, in čeprav je zgrozila gledalce, je z izjemnim gledališkim živcem, energijo, inventivnostjo, teatrsko imaginacijo in brez zadržkov istočasno pokazala tudi, kam gre evropski teater.« (**Helena Braut**: Šokantno in kontroverzno. Vjesnik, Zagreb, 3. 7. 2006);

2007 – *Štiri smrti* (SEM Ljubljana). »In končno si je nekdo upal povedati na glas in brez zadržkov: Občinstvo je bog.« (**Zala Dobovšek**: Občinstvo – božji razsodnik. Radio Študent, Ljubljana, 6. 10. 2007);

2008 – *Out* (Gledališče &TD Zagreb). »Via Negativa v sodobnem slovenskem gledališču odpira polje, zaradi katerega pri nas gledališče ne bo več enako, kot je bilo doslej.« (**Rok Vevar**: Napihnimo gledališki dogodek, naj počil!. Večer, Maribor, 17. 11. 2008);

2009/2011 – *Via Nova*, projekt, ki vprašanje »Kaj in Zakaj uprizarjati« zavrti znova in na novo. Po material se vrnemo v že videno, v prizore, like, situacije, dileme ... iz performansov Vie Negative 2002–2008 in jih na novo tematiziramo, interpretiramo, kontekstualiziramo in preizkušamo različne strategije samouprizarjanja: ples, koncert, avkcija, predavanje, video, vizualni performans, dokumentarni performans ... Nastane serija dvajsetih performansov manjšega formata, ki jih prikazujemo samostojno ali v obliki skupinskih prezentacij. Za to malo inventuro bi bila kronologija po posameznih projektih preobsežna, zato samo nekaj poudarkov:

2009 – *Via Nova Museum* (Mestni muzej Ljubljana), skupinska predstavitev in muzejska inštalacija na festivalu Ex Ponto, po mnenju publike najboljša predstava festivala,

2010 – *Via Nova via MSU Zagreb* (skupinska predstavitev na festivalu Eurokaz), trinajst solo performansov postane, v obliki video dokumentacije, del umetniške zbirke Muzeja sodobne umetnosti Zagreb,

2011 – *MandićStroj*, Društvo gledaliških kritikov in teatrologov Slovenije razglasi solo performans **Marka Mandića** za najboljšo uprizoritev sezone 2010/2011,

2011 – *Via Nova via New Territories Glasgow*. Po deveturni skupinski prezentaciji na live art festivalu New Territories prominentna kritičarka **Mary Brennan** (ki je zadnjih trideset letih na tem festivalu lahko spremljala tudi Forced Entertainment, **Marino Abramović**, La Ribot, Franka B itd.), zapiše: »Vznemirjeni s provokativnimi vprašanji in ganjeni s humorjem, poetičnostjo in golo iskrenostjo želimo videti še več Vie Negative.« (Mary Brennan: Via Negativa. The Herald, Glasgow, 17. 3. 2011).

Novembra 2011 v sodelovanju z gledališčem Glej zaženemo VN Lab, laboratorij za uprizarjanje, v katerega ste vabljeni vsi, ki ste se skupaj z nami pripravljene spraševati, kaj in zakaj uprizarjati.